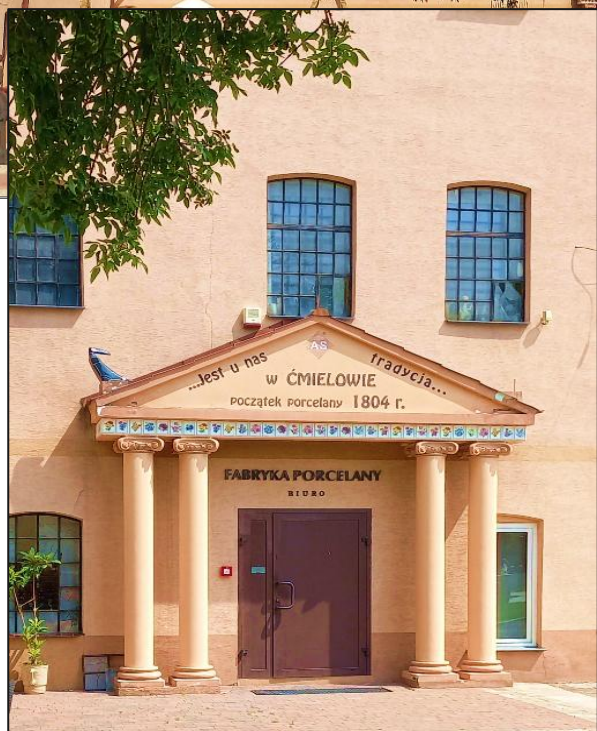

Żywe Muzeum Porcelany i zamek w Ćmielowie

W dniu 1 lipca 2026 r. Stowarzyszenie Wychowanków SGGW zorganizowało wycieczkę do Ćmielowa, miasta położonego w powiecie ostrowieckim w woj. Świętokrzyskim, znanego przede wszystkim z produkcji porcelany.

Ćmielów to niewielkie miasteczko, liczące ok. 3000 mieszkańców, które prawa miejskie otrzymało w 1505 r.

Podczas wycieczki mieliśmy przyjemność zwiedzić Manufakturę Porcelany AS – Żywe Muzeum Porcelany. Fabryka porcelany w Ćmielowie została założona w 1804 r. przez rodzinę Druckich - Lubeckich, właścicieli dóbr ćmielowskich, ale już wcześniej od drugiej połowie XVII w. rozwijało się na tych terenach rzemiosło garncarskie.

*Fabryka porcelany AS [Adam Spał] Ćmielów
– Żywe Muzeum Porcelany*

Obecnie fabryka (manufaktura) należy do prywatnego właściciela p. Adama Spály i prowadzona jest w niej ręczna produkcja wykwintnej porcelany: figurek tancerek, zwierząt, ryb, ptaków, zestawów kawowych, a także wyrobów z ekskluzywnej porcelany różowej i szmaragdowej.

Należy nadmienić, że właściciel jest projektantem i wynalazcą. Wg jego pomysłu i projektu zostało wykonanych 47 kolorowych porcelanowych obrazów, przedstawiających małpy prezentujące flagi (kubeczki, filiżanki) i charakterystyczne elementy (budowle) poszczególnych państw europejskich. Praca ta zajęła właścicielowi ok. 7 lat.

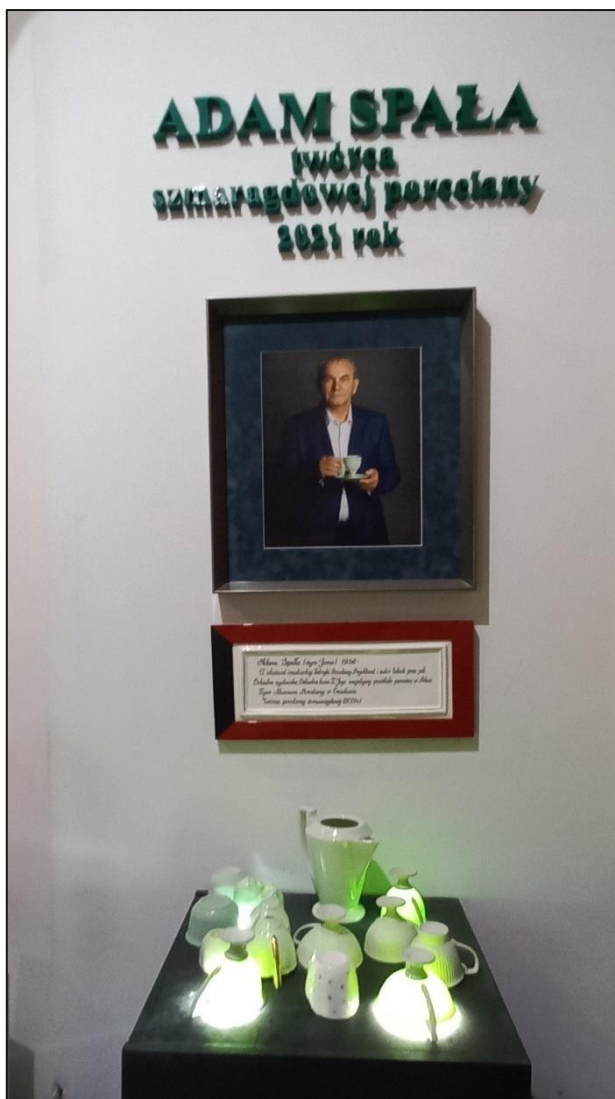

Kolekcja porcelanowa „Piękne Małpy Europy”. Obrazy przedstawiają małpy w kontekście narodowym: m. in. Watykan, Polska

Również odlewy głów małp z nazwami państw stoją na placu przed manufakturą.

Ponadto w 2021 r. p. Adam Spała stworzył recepturę i technologię wyrobu nowej porcelany szmaragdowej, do wytworzenia której szmaragdy sprowadzane są z RPA.

Adam Spała twórca szmaragdowej porcelany 2021 r.

Bronisław Kryński twórca różowej porcelany 1936 r.

Należy również wspomnieć o wynalazcy porcelany różowej, który był związany z Ćmielowem. To inż. chemik Bronisław Kryński (1887 – 1945), konstruktor pieców ceramicznych oraz receptur porcelany różowej (w 1936 r.) i niebieskawej.

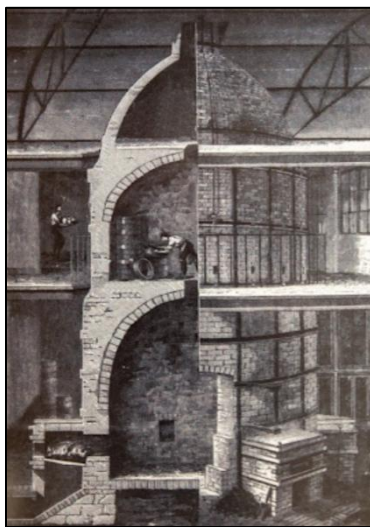
W czasie zawieruchy wojennej receptury inż. Kryńskiego zaginęły i dopiero wiele lat po wojnie, na podstawie materiałów przekazanych przez córkę, udało się odtworzyć i udoskonalić recepturę porcelany różowej. Porcelana różowa ma w swoim składzie domieszkę złota.

W Żywym Muzeum Porcelany mieliśmy okazję zapoznać się z etapami produkcji wyrobów porcelanowych metodą tradycyjną (ręczną), począwszy od przygotowania mieszanki (podstawowe składniki: kaolin, kwarc, skaień) w postaci płynnej, jak ciasto naleśnikowe, przygotowanie form, wypełnianie form mieszanką, tężenie, wyjmowanie z form i szlifowanie, wygładzanie papierem ściernym. Kolejnymi etapami produkcji są: wypalanie, szkliwienie, wzornictwo, np. ręczne malowanie.

Pracownia ceramiczna. Proces produkcji porcelany jest bardzo czasochłonny

Obejrzeliśmy wnętrze starego pieca do wypalania. Posiadał trzy kondygnacje, w każdej musiała być inna temperatura, w zależności od rodzaju porcelany (użytych składników) oraz czas wypalania i studzenia. Zazwyczaj taki piec był uruchamiany 2 razy w tygodniu, a jednorazowo mieściło się w nim ok. tony wyrobów porcelanowych.

Trzykondygnacyjny piec kręgowy, który służył do różnych etapów obróbki ceramiki: suszenia, wypału na biskwit oraz wypału właściwego. Aktualnie jest salą audiowizualną

Obecnie we wnętrzu pieca jest sala audiowizualna, gdzie obejrzelismy krótki film o produkcji porcelany metodą ręczną i przemysłową.

Delikatność surowca powoduje, że przy produkcji porcelany jest bardzo duży odpad, nawet do 90%. Często w piecu wyroby się deformują, pękają lub całkowicie rozsypują. Jakość i delikatność wyrobów porcelanowych, zwłaszcza filiżanek, kubków można sprawdzić podświetlając ich wnętrza.

W części muzeum prezentowane są zbiory z różnych okresów funkcjonowania fabryki porcelany w Ćmielowie. Jako przykłady można podać elementy serwisu rodziny Druckich- Lubeckich kawa, herbata, obiad - zbiór z okresu 1840-1850 czy też serwis „Płaski” z różowej porcelany z lat 30. XX w. Ciekawostkę stanowią elementy serwisu, który car Mikołaj II podarował ówczesnej primabalerinie, Polce Matyldzie Krzesińskiej. Podobno pałali do siebie gorącym uczuciem.

Serwis do kawy „Płaski” w stylu art déco z różowej porcelany wg projektu Bogdana Wendorfa

Serwis „Matylda” wykonany na zamówienie cara. Dekorowany jest 24 karatowym płynnym złotem

Są też dość licznie prezentowane figurki, kubki i filiżanki z lat 60. XX w. projektowane przez polskich artystów np. żółta filiżanka serwisu kawowego „Dorotka”, zaprojektowanego w 1962 roku przez Lubomira Tomaszewskiego. Wyróżniał się bardzo nowoczesną formą i był przeznaczony zarówno dla osoby praworęcznej jak i leworęcznej.

Dzbanki i imbryki - elementy serwisu kawowego „Dorotka” zaprojektowanego przez Lubomira Tomaszewskiego

Modernistyczne porcelanowe koty zaprojektowane przez Mieczysława Naruszewicza w latach 50. XX wieku, produkowane przez AS Ćmielów

Figurki projektowane przez Lubomira Tomaszewskiego. Każda rzeźba jest wykonana ręcznie i posiada indywidualny numer oraz certyfikat autentyczności

Dafne – zatańcz ze mną

Baletnica

Jeden z „eksponatów” wystawy - piec elektryczny tzw. mufel, który służył do wypalania dekoracji na porcelanie

Sklep firmowy – wzorcownia. Tu można obejrzeć całą, liczącą ponad 400 wzorów kolekcję figurek, filiżanek, serwisów, wazonów, pater i ręcznie malowanych obrazów oraz zakupić wybrane wyroby.

Podczas wizyty w sklepie z porcelaną spotkała nas wyjątkowa niespodzianka. Mielśmy okazję spotkać właściciela manufaktury, pana Adama Spalę oraz profesora Jerzego Bralczyka, który był jego gościem. To niezwykle spotkanie uwieczniliśmy na pamiątkowym zdjęciu.

W drodze do ćmielowskiego zamku zatrzymaliśmy się na rynku, aby zrobić sobie pamiątkowe zdjęcia przy niezwyklej fontannie w kształcie imbryka. Obok imponującego, ponad czterometrowego imbryka znajdują się tu także oryginalne ławki w kształcie filiżanek, cukiernica oraz inne elementy inspirowane porcelanowym serwisem

Następnym obiektem, który wizytowaliśmy w Ćmielowie były ruiny zamku Szydłowieckich z XVI w.

Ruiny dawnej renesansowej rezydencji na wyspie zamkowej z zachowanymi fragmentami kaplicy

Ze starych murów zachowały się ruiny kaplicy, a także pozostałości fosy, która otaczała zabudowania zamkowe.

Przedzamcze, które pełniło dawniej funkcję obronną i gospodarczą, obecnie mieści się tu wystawa archeologiczna i galeria gitar STAROCASTLE

Obecnie, po badaniach archeologicznych i częściowej rekonstrukcji, zamek jest w rękach prywatnych, a właściciele (Anna i Tadeusz Zarębscy) są pasjonatami instrumentów, głównie gitar, z autografami znanych światowych muzyków, których zgromadzili kilkaset.

Kolekcja gitar z autografami największych legend światowej muzyki

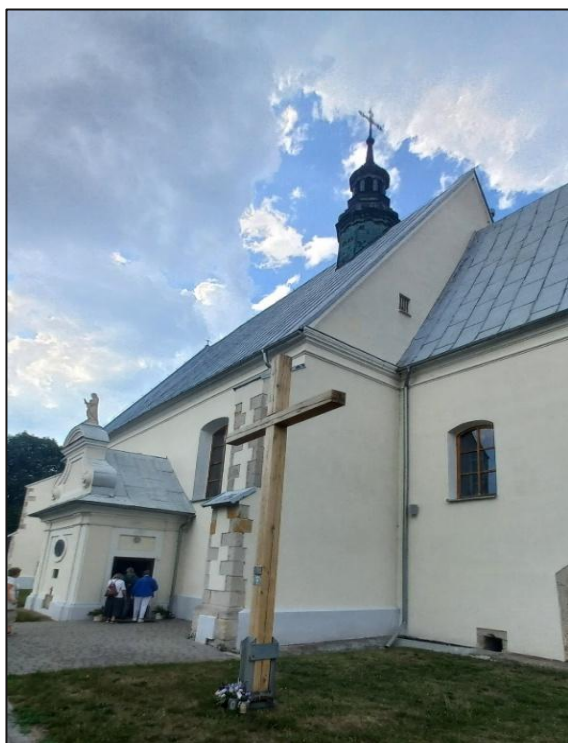
Pierwsza gitara w kolekcji z autografem Briana Maya z zespołu Queen

Plakaty i płyty winylowe

Na terenie zamku organizowane są różne eventy, pokazy filmów i koncerty. W zamkowej restauracji, chłodnej mimo upału, zjedliśmy obiad.

Ostatnim punktem programu wycieczki był kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP i spotkanie z księdzem proboszczem.

Kościół Wniebowzięcia NMP w Ćmielowie

Prezbiterium z kasetonowym stropem

Ksiądz przedstawił historię kościoła, który został zbudowany na tych ziemiach prawdopodobnie w początkach XIV w. - pierwsze wzmianki z 1326 r. o odprowadzaniu świętopietrza, a jego mury, mimo różnych pożóg i wojen, przetrwały do czasów współczesnych. Ten gotycki kościół był kilkakrotnie przebudowywany. Obecnie wewnątrz ma wystrój barokowy (ołtarze, chrzcielnica) i rokokowy (ambona). Ciekawy jest strop kościoła, w prezbiterium kasetonowy, a w nawie deskowany płaski.

Na koniec była chwila na ewentualne zakupy w sklepie firmowym Spółki Akcyjnej Polskie Fabryki Porcelany Ćmielów i Chodzież, które wytwarzają wyroby fajansowe i porcelanowe w sposób przemysłowy.

Opracowanie:

Tekst: Zofia Stypińska

Zdjęcia: Elżbieta Milewska i Zofia Stypińska

Opracowanie graficzne: Elżbieta Milewska